

Vzácná varianta republikánského denáru typu RRC 222/1

Lenka VACINOVÁ

NL 73, 2018, s. 130–138

A rare variety of the Roman Republican denarius of the RRC 222/1 type

An extremely rare variety of the Roman Republican denarius of the RRC 222/1 type has been identified recently in the numismatic collection of the National Museum in Prague. The article analyses its iconography in a broader context of the Greek and Roman coinages as well as other visual art styles emphasising importance of consistent differentiation between the goddesses Diana and Luna that are frequently confused one with another even in the scholarly literature.

🗝 iconography; Diana; Luna; bigati; Roman Republic.

🗝 ikonografie; Diana; Luna; bigati; římská republika.

V souvislosti s přípravou souborného katalogu římských republikánských mincí ve sbírkách Národního muzea byla v jednom z dosud nezpracovaných fondů numismatického oddělení identifikována zatím nepublikovaná varianta římského republikánského denáru typu RRC 222/1 (obr. 1),¹ původem z mimořádně rozsáhlé zkonfiskované sbírky H. Zinkeho.²

● 1: Vzácná varianta denáru RRC 222/1.

Národní muzeum, inv. č. H5-253261; AR; 4,045 g; 17,4/18,2 mm; 4 h. Foto Tomáš Smělý.

* Mgr. Lenka VACINOVÁ, Národní muzeum (Praha), lenka_vacinova@nm.cz. Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2018/24, 2019–2023/11.IV.a, 00023272).

¹ CRAWFORD, Michael H.: *Roman Republican Coinage I–II*, Cambridge 1974, (dále jen RRC).

² Zinkeho sbírka byla zabavena v roce 1945, do Národního muzea se dostala v roce 1948 jako konfiskát č. 82. Podrobněji k osobnosti K. Zinkeho viz MILITKÝ, Jiří – VACINOVÁ, Lenka: *Roman Republican Coins in the Collection of the National Museum, Prague*, Praha 2017, s. 14.

Jedná se o anonymní denár datovaný do roku 143 př. n. l. s vyobrazením hlavy bohyně Romy na lici a s Dianou řídící bigu taženou dvěma jeleny na rubní straně. Bohyně má na zádech toulec šípů, pod kopyty zvířat se nachází symbol v podobě půlměsíce, v dolní úseči je umístěn nápis ROMA. Na dosud známých ražbách tohoto typu (obr. 2) Diana třímá v pravé ruce planoucí pochodeň a v levici opratě, na vzácné variantě však drží pochodně dvě – jednu v pravici a druhou zároveň s opratěmi v levé ruce.

● □ 2: Anonymní denár 143 př. n. l., RRC 222/1.

Národní muzeum, inv. č. H5-23620; AR; 2,903 g; 18,4/18,3 mm; 1 h. Foto Tomáš Smělý.

Vedle denáru ze sbírek Národního muzea v Praze je tato varianta doložena jediným dalším (známým) exemplářem pocházejícím z depotu římských republikánských ražeb z Petacciata ve střední Itálii.³ Crawford jeho existenci sice registruje,⁴ avšak minci neklasifikoval jako samostatnou variantu. Z ikonografického hlediska se nicméně jedná o mimořádný kus, který si rozhodně zaslouhuje bližší pozornost.

Prastaré a mimořádně rozšířené ikonografické schéma zobrazující božstvo řídící dvojspřeží⁵ se v římském mincovnictví ujalo již na počátku 2. století př. n. l. a ražby zobrazující bohyni s půlměsícem nad hlavou jedoucí v koňské bize daly jméno jedné z nejstarších skupin římských denárů – tzv. *bigátum* (obr. 3).⁶

³ Nález čítající 224 denárů a šest viktoriátů je uložen v Národním archeologickém muzeu v Chieti a dosud nebyl publikován formou vědeckého katalogu. Z fotografií, které laskavě poskytla Soprintendenza archeologia, belle arti e paesaggio dell'Abruzzo, je zřejmé, že vzácná varianta typu RRC 222 z Petacciata byla ražena jinými razidly než pražský exemplář.

⁴ CRAWFORD, Michael H.: *Roman Republican Coin Hoards*, London 1969, s. 80, č. 149.

⁵ Vyobrazení božstva řídícího vůz se poprvé objevuje ve 3. tisíciletí př. n. l. na Blízkém Východě (KRAMER-HAJOS, Margaretha: *Mycenaean Greece and the Aegean World: Palace and Province in the Late Bronze Age*, Cambridge 2016, s. 46–47.

⁶ RRC, typy č. 136, 140, 141, 156–159, 161, 163, 187, 207 a 230.

Zároveň se staly inspirací pro řadu podobných mincovních typů zobrazujících další božstva ovládající velmi různorodá spřežení: Hérakla s *bigou* kentaurů,⁷ Junonu v *bize* tažené kozami,⁸ Jupitera s dvojspřežím slonů,⁹ Cereru v *bize* vlečené hady¹⁰ či právě Dianu v *bize* tažené jeleny.

●□ 3: Anonymní denár (bigatus) 194–190 př. n. l., RRC 136/1.

Zdroj: <https://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=842429&AucID=1580&Lot=101>.

Pozoruhodně věrný předobraz nejstarších *bigátů* nacházíme na kampánských¹¹ bronzových dvojuncích (*biunx*)¹² z let 216–214 př. n. l. zobrazujících lunární božstvo řítící se s koňským dvojspřežím hvězdnou oblohou (obr. 4). Tradiční identifikace této vozatajky jakožto Luny se v případě kampánských ražeb i římských *bigátů* odvíjí od půlměsíce umístěného nad hlavou bohyně, na některých exemplářích ji potvrzuje i přítomnost hvězd. Žádný jiný atribut ani další detail, který by její totožnost zpochybňoval, zde nenacházíme. Vše tak nasvědčuje tomu, že Luna je na *bigátech* prezentována jako zcela samostatné božstvo spjaté s nebeskou sférou. Její zcela běžné volné zaměňování s Dianou,¹³ přinejmenším hovoříme-li o období římské republiky, je nejen matoucí, ale i málo opodstatněné – srpek měsíce v této době ještě nebyl běžným Dianiným symbolem¹⁴ a stejně málo obvyklý je i u jejího řeckého protějšku Artemidy.

⁷ RRC 229/1b; 139 př. n. l.

⁸ RRC 231/1; 138 př. n. l.

⁹ RRC 269/1; 125 př. n. l.

¹⁰ RRC 385/3; 78 př. n. l.

¹¹ THOMMSEN, Rudi: *Early Roman Coinage 2*, Copenhagen 1961, s. 387, č. 46–47; Capua: SCHWABACHER, Willy – JØRGENSEN, C.: *Sylloge Nummorum Graecorum: Denmark. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Italy, Part I. Etruria–Campania*, Copenhagen 1942, dále jen SNG Copenhagen 1), pl. 10/č. 333–334; Calatia: RUTTER, Keith: *Historia Nummorum, Italy*, British Museum Press 2001, s. 63, č. 470, pl. 7/č. 470.

¹² RUTTER, K.: *Historia*, s. 65/ č. 488.

¹³ Včetně zcela zásadních děl Sydenhama či Crawforda (např. identifikace božstva na RRC 426/2 jakožto Diany je zcela neopodstatněná, byť ji Crawford zdůvodňuje úzkým vztahem monetálova otce k Dianě – denár je jednoznačně inspirován výše zmíněnými kampánskými ražbami s Lunou). Naopak Kurz (KURZ, Karel: *Úvod do antické numismatiky 2. Římské mince*, Praha 1995, s. 39) si je zjevně vědom zásadnějšího rozdílu mezi oběma bohyněmi, ale dále téma nerozvíjí.

¹⁴ FRIER, Bruce W.: *Sulla's Priesthood*, *Arethusa* 2/2 1969, 189–199, s. 195, pozn. 16.

● 4: **Kampánie, Kapua, biunx 216–214 př. n. l.**

Zdroj: <https://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=1068039&AucID=2093&Lot=13>.

Ikonografie denárů typu RRC 222 sice v zásadě vychází z nejstarších *bigátů*, nezobrazuje však Lunu, nýbrž Dianu, a to jakožto velmi komplexní a zároveň komplikovanou bohyni mnoha tváří, u níž je souvislost s nebeskou sférou, naznačená půlměsícem umístěným pod kopyty jelenů, pouze jedním z mnoha aspektů. Ty jsou připomenuty též dalšími atributy – toulcem šípů, spřežením jelenů a pochodněmi. Šípů a jelenů připomínají nejběžnější podobu Diany – roli lovkyně a zároveň ochránkyně divoké přírody, pochodně jsou pak původním atributem podsvětních a mysterijních božstev, řecké Persefony, Démétrý a Hekatý.

Tato mnohoznačná podoba Diany je v zásadě výsledkem dlouhého procesu náboženského synkretismu – postupného splývání příbuzných božstev na základě shodných či podobných aspektů a funkcí podle řeckého vzoru. Řada zjevných paradoxů v povaze bohyně však nemusí být nutně důsledkem tohoto vývoje. Již řecká Artemis v sobě zahrnuje škálu zdánlivě protichůdných rysů, jež se zdají být součástí její původní podstaty: nejnápadnějším je bezpochyby ženské pohlaví božstva, působícího v ryze mužské sféře lovu. V jejím rámci je Artemis lovkyní a pronásledovatelkou divokých zvířat, a zároveň jejich ochránkyní. V tomto aspektu rezonují také orientální rysy prastaré maloasijské Vládkyně zvířat (*Potnia thérón*) a velké Matky bohů Kybély (nejvíce patrné u Efezské Artemidy). S tou je spojena další poněkud nečekaná oblast působnosti věčné panenské bohyně, a tou je porodnictví – od pomoci ženám při početí a porodu až po ochranu mláďat nejen lidských. A byť je bohyně prostřednictvím Měsíce spjata především s nebesy, totéž těleso ve fázi novu, kdy zdánlivě z oblohy mizí, ji spojuje rovněž se zemí, temnotou a zánikem, tedy se sférou chthonickou, a zároveň s periodickou obnovou a znovuzrozením kopírujícím další lunární fáze. Artemis-Diana tak proto částečně splývá i s božstvy úrody a vládci vegetačního cyklu Persefonou-Proserpinou, Démetrou-Cererou a Hekatou, známými mystérií věčného koloběhu zániku a zrození, jejichž symbolem je zejména planoucí pochodeň zahánějící temnotu. Protimluy v povaze Artemidy-Diany jsou tedy pouze zdánlivé a ve skutečnosti představují vždy dvě strany téže mince.

Asimilaci italské, resp. italské Diany a řecké Artemidy usnadňovaly jejich společné vlastnosti i indoevropské kořeny, podobně jako v případě mnoha dalších římských božstev. Římský pantheon nicméně obývala i řada velmi významných bohů, kteří odpovídající řecký protějšek postrádali (např. Ianus, který v řeckém prostředí nemá obdoby, či Saturnus, v řeckém pojetí pouhé druhořadé božstvo starší generace). To byl zjevně i případ Luny, která původně zastávala v římském náboženství mnohem zásadnější úlohu¹⁵ než její příbuzná Seléné v rámci řeckého světa. Mimořádnou úlohu Luny potvrzují i svědectví řady autorů pozdní republiky a raného principátu,¹⁶ kteří tuto bohyni velmi důsledně odlišují od Diany.¹⁷

Původní význam Luny a její samostatnou existenci potvrzují v rámci numismatického materiálu již samotné početné emise nejstarších *bigátů* a skutečnost, že pro jejich reversy byl zvolen právě její obraz. Jako zástupný symbol této bohyně lze snad interpretovat i půlměsíc použitý na reversech starších římských bronzových uncii.¹⁸ Zásadní rozdíl pak představují tažná zvířata obou bohyní. Vyobrazení Artemidy jako vozatajky koňského spřežení má v řeckém výtvarném umění velmi dlouhou tradici, v rámci Itálie se objevuje především na sicilských ražbách – např. na tetradrachmách Syrákús ze závěru 6. století př. n. l.¹⁹ nebo Selinútu z let 455–409 př. n. l.²⁰ Stejně oblíbené se u této bohyně těší i zástupci čeledi jelenovitých, jako dopravního prostředku jich využívá zejména na jihoitalských červenofigurových vázách,²¹ podobně jako její etruská obdoba Artumes.²² Zkrocení a využití těchto zvířat v tahu nepochybně symbolizuje moc bohyně nad divokou přírodou.

¹⁵ Podrobněji např. RABINOWITZ, Jacob: *Underneath the Moon: Hekate and Luna*, Latomus 56/3, 1997, s. 534–543.

¹⁶ VARRO: *De Re Rustica* 1, 1, 5 ji jmenuje mezi dvanácti hlavními bohy římského pantheonu.

¹⁷ VARRO: *De Lingua Latina* 5. 68, *De Re Rustica* 1, 1, 5; CICERO: *De Natura Deorum* 2.68 a 3.51; STRABÓN: *Geographica* 14.1.6.

¹⁸ RRC 39/4, na líci těchto ražeb je vyobrazena busta solárního božstva jakožto přirozeného protipólu Měsíce. Zobrazení Luny v podobě půlměsíce však vychází zřejmě spíše z etruského než z řeckého prostředí, neboť etruské lunární božstvo Tiur nebylo zobrazováno nutně a bezvýhradně jen jako antropomorfní (KRAUSKOPF, Ingrid: *Gods and Daemons in the Etruscan Pantheon*, in: Turfa, J. M. (ed.): *The Etruscan World*, New York 2013, s. 513–539; NIELSEN, Marjatta – RATHJE, Anette: *Artumes in Etruria – the Borrowed Goddess*, in: Fischer-Hansen, T. – Poulsen, B. (eds.): *From Artemis to Diana: The Goddess of Man and Beast*, Acta Hyperborea 12, 2009, s. 261–303, s. 280–281).

¹⁹ BREITENSTEIN, Niels: *Sylloge Nummorum Graecorum: Denmark. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Sicily, Part II. Segest – Sardinia*, Copenhagen 1942, (dále jen SNG Copenhagen 5), pl. 14:614.

²⁰ SNG Copenhagen 5, Pl. 13:597–600.

²¹ Artemis jedoucí na jelenu: ACKERMANN, Hans Christoph – GISLER, Jean-Robert (eds.): *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae II/1*, Zürich 1984, (dále jen LIMC II/1), s. 673/č. 685, 686 a 691; s. 674/č. 697; s. 694/č. 959 a 960. Artemis v bize tažené jeleny: s. 714/č. 1196; s. 725 a 727/č. 1334 a 1351; s. 732/č. 1399.

²² LIMC II/1: s. 778/č. 21, 22 a 24; EISENBERG, Jerome: *Art of the Ancient World*, vol. 22, New York 2011, č. 138; NIELSEN, M. – RATHJE, A.: *Artumes*, s. 275–276.

Italská Diana, na rozdíl od Luny a překvapivě i od svého řeckého protějšku Artemidy, však jednoznačně upřednostňuje právě vysokou zvěř a ve spojení s koňmi se ve výtvarném umění vůbec nevyskytuje. Tyto jednoznačné preference, doložené zejména v souvislosti s její nejdůležitější svatyní v Aricii,²³ zjevně reflektují prastaré náboženské tabu vylučující koně z Dianina kultu²⁴ a potvrzují tak zároveň nejen původní existenci Luny jakožto samostatného božstva, ale také to, že proces helénizace italského pantheonu v řadě ohledů respektoval starší místní tradice.

Ke splynutí Diany a Luny zřejmě dochází ve větším měřítku až za vlády Augustovy, kdy se Diana, za vydatné podpory oficiální poezie,²⁵ stává mocnou bohyní, která ve své konečné podobě objímá sféru nebeskou, pozemskou i podsvětní, bohyní tří tváří – *Diana triplex, diva triformis*.²⁶

Snad právě v této podobě se s Dianou setkáváme na reversech denárů Accoleia Lariscola z roku 43 př. n. l.²⁷ Na jejich reversu je podle Alföldiho²⁸ zobrazena archaická kultovní socha Diany v posvátném cypřišovém háji aricijské svatyně²⁹ tvořená třemi ženskými figurami spojenými v úrovni ramen příčným břevnem. Počátky aricijského kultu sahají patrně až do 5. století př. n. l.³⁰ a podoba kultovní sochy prezentovaná na mincích může přinejmenším odrážet původní italské či etruské představy o podobě bohyně.³¹ Je ovšem pozoruhodné, že ani jedna z jejích forem zde není charakterizován půlměsícem.

Také v případě autora či zadavatele mincovního obrazu typu RRC 222 je z vyobrazení celé škály atributů bohyně zjevná snaha postihnout všechny hlavní funkce Diany, v tomto případě jsou však hlavní aspekty božstva – na rozdíl od Lariscolových denárů – kumulovány kolem jediné figury.

Přesunutí půlměsíce do okrajové části mincovního obrazu je možné v souvislosti s tradiční ikonografií Luny interpretovat jako záměr: protože byl tento symbol na první pohled ještě stále příliš těsně spjat s Lunou, nikoli Dianou,

²³ VERGILIUS: *Aeneis* 7, 778–780; OVIDIUS: *Fasti* 3.265–6, *Metamorphoses* 15.536–546; PAUSANIAS: 2.27, 4. Mýtus vysvětlující vyloučení koní z aricijského kultu má nicméně řecký původ – nechuť bohyně vůči koním je zdůvodněna bájí o nešťastném konci Artemidina oblíbence Hippolyta, který byl usmýkán k smrti splašeným koňským spřežením. Mladík byl prý následně oživen Asklépiem a přenesen bohyní do Itálie, kde byl pak pod novým jménem Virbius uctíván spolu s Dianou a nymfou Egerií v aricijském háji.

²⁴ GREEN, Carin M. C.: *Roman Religion and the Cult of Diana at Aricia*, Cambridge 2007, s. 208–221.

²⁵ CATULLUS: *Carmina* 34.15; VERGILIUS: *Aeneis* 4.511; 6.35; 6.69; 7.516; MARTIALIS: *Carmina* 6.47.3; 9.64.3; STATIUS: *Silvae* 3.1.56, 3.1.68; PROPERTIUS: *Elegiae* 2.32.10.

²⁶ HORATIUS: *Carmina* 3.22.4.

²⁷ RRC 486/1.

²⁸ ALFÖLDI, Andreas: *Diana Nemorensis*, *American Journal of Archaeology* 64/2, 1960, s. 137–144.

²⁹ Snaha zpochybnit Alföldiho argumentaci (RABINOWITZ, J.: *Underneath the Moon*, s. 534–543) a spojit vyobrazení na Lariscolových denárech nikoli s Dianou, nýbrž s Junonou, vyznívá zcela nepřesvědčivě.

³⁰ Na základě archeologických nálezů je existence Dianina posvátného háje v Nemi doložena přinejmenším ve 4. století př. n. l. (GREEN, C. M. C.: *Roman Religion*, s. 137; FULLERTON, Mark D.: *The Archaistic Style in Roman Statuary*, Leiden 1990, s. 15).

³¹ ALFÖLDI, A.: *Diana*, s. 142; PARIBENI, Enrico: *Note on Diana Nemorensis*, *American Journal of Archaeology* 65/1, 1961, s. 55–56; FULLERTON, M. D.: *The Archaistic Style*, s. 16.

nebyl na typu RRC 222 záměrně umístěn nad hlavu Diany, nýbrž pod kopyta spřežení. Bigu jelenů řídí Diana ještě na dvou výrazně mladších typech denárů z roku 92 př. n. l.³² (obr. 5) a 70 př. n. l.³³ (obr. 6), žádná z těchto pozdějších ražeb nicméně nenavazuje na ikonografii původního typu RRC 222 v plné šíři – a nápadné je opět především úplné vytěsnění lunárního aspektu v souvislosti s Dianou.³⁴

●□ 5: C. Allius Bala, denár 92 př. n. l., RRC 336/1b.

Zdroj: <https://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=975181&AucID=1896&Lot=194>.

●□ 6: Lucius Axius L.f. Naso, denár 70 př. n. l., RRC 400/1a.

Zdroj: <https://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=799283&AucID=1497&Lot=310>.

Typ RRC 222 tedy představuje poměrně originální a ojedinělou – značně kondenzovanou podobu Diany vybavenou všemi zásadními atributy a funkcemi jako řecká Artemis. Že se jedná o primárně řeckou koncepci, dokládá zejména pochodeň v ruce bohyně. Ani v řeckém umění však není běžné zobrazovat Artemidu se všemi jejími atributy v rámci jediného vyobrazení.

Neméně pozoruhodné je, že na vzácné variantě typu RRC 222 Diana třímá hned dvě pochodně. Jak se druhá pochodeň v její ruce ocitla, není obtížné vyvodit.

³² RRC 336/1b.

³³ RRC 400/1a. Tento typ posiluje aspekt lovkyně připojením psů (honicí psi jsou ovšem také průvodci Hekaty, jež je s Dianou těsně spojena).

³⁴ Na Balových denárech se na místě půlměsíce uplatňují kontrolní symboly.

Planoucí pochodně, obvykle právě v páru, jsou v řeckém prostředí symbolem chthonických a mysterijních božstev Démétry, Persefony a Hekaté. Zobrazení Diany s pochodněmi v obou rukou tedy vychází z ikonografického vzoru, který má ve výtvarném umění opět velmi dlouhou tradici. Na římských mincích se ve spojení s Dianou samostatně uplatnilo o více než 100 let později na denárech P. Clodia z roku 42 př. n. l.,³⁵ častěji jej však najdeme ve spojitosti s Cererou.³⁶

Zdá se tedy, že vzácná varianta denáru typu RRC 222 záměrně zdůrazňuje chthonický rys Diany připojením druhé pochodně podle řeckého vzoru. V každém případě se jistě nejedná o chybu či rozržitost řezače, nýbrž naopak spíše o doklad jeho povědomí o existenci dalších ikonografických vzorů a zároveň pokus o jejich sloučení ve snaze vystihnout složitou povahu bohyně v plné šíři. Máme tak před sebou zřejmě nejen doklad synkreze tří různých božstev, ale navíc i příklad sloučení dvou původně nezávislých ikonografických typů – chthonického božstva s pochodněmi v obou rukou a nebeského božstva řídicího bigu.

Tato inovace se však v římském výtvarném umění zjevně příliš neujala. Již zmíněné vytěsňování měsíčního aspektu v souvislosti s Dianou³⁷ a návrat k původnímu ikonografickému schématu prvních *bigátů* a jejich kampaňských předloh prezentovaný ražbami Mn. Aquilia (obr. 7) a Fausta Cornelia Sully³⁸ (obr. 8) zjevně dokládá sílu původní náboženské i ikonografické tradice, hluboce zakořeněnou představu Luny coby samostatného božstva a neochotu podřídit se řeckému vzoru a degradovat tuto mocnou měsíční bohyni jen na jeden z Dianiných aspektů.

● □ 7: Mn. Aquilius, denár 109/110 př. n. l., RRC 303/1.

Zdroj: <https://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=315073&AuclD=566&Lot=82>.

³⁵ RRC 494.

³⁶ RRC 385/3; 449/2.

³⁷ Tato tendence je patrná i na dalších ražbách, zejm. RRC 335/9; 372/1; 383/1; 394/1a; 407/1; 448/3; 494/22 a 23.

³⁸ RRC 303/1 a 426/2.

●■ 8: Faustus Cornelius Sulla, denár 56 př. n. l., RRC 426/2.

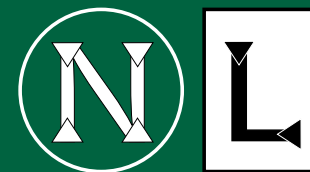
Zdroj: <https://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=521154&AucID=932&Lot=3361>.

Zda vzácná varianta typu RRC 222 zobrazující Dianu se dvěma pochodněmi předcházela mnohem známější a lépe doložené variantě zachycující bohyni pouze s jedinou pochodní, je otázkou, na kterou prozatím nelze spolehlivě odpovědět. V každém případě ikonografie *bigátů* a typu RRC 222 a jejich odvozenin na římských republikánských mincích představuje poměrně nedocenený pramen k otázce náboženského vývoje v Itálii během posledních dvou staletí př. n. l. Zpochybňuje především poněkud automatický předpoklad, že podoba Diany „Tří tváří“ byla v Latii hluboce zakořeněna. To sice mohou implikovat díla básníků augustovského období,³⁹ mincovní obrazy však dokládají, že ani v posledním století republiky nebyla ikonografie Diany dosud fixována a Luna se stále těšila samostatné existenci. Obě varianty typu RRC 222 jako kdyby do jisté míry předběhla svou dobu a předjímalá budoucí vývoj a splynutí Luny s její sokyní.⁴⁰

³⁹ ALFÖLDI, A.: *Diana*, s. 140.

⁴⁰ Obsáhlejší studie na toto téma viz MILITKÝ, J. – VACINOVÁ, L.: *Roman Republican Coins*, s. 49–58.

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

73 • 2018 • 3-4

NUMISMATICKÉ LISTY 73 • 2018 • 3-4

Vyobrazení k článku Šárka VICHEROVÁ, *Pamětní mince vydané v roce 2018*, s. 189–197.

○ ■ **Jubilejní zlatá mince 100. výročí vzniku Československa.**

Autor: akademický malíř Vladimír Pavlica. Rubní strana.

Sbírka: Česká národní banka. Zvětšeno 2:1.

Titulní strana:

Vyobrazení k článku Šárka VICHEROVÁ, *Pamětní mince vydané v roce 2018*, s. 189–197.

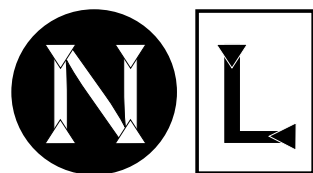
○ ■ **Jubilejní zlatá mince 100. výročí vzniku Československa.**

Autor: akademický malíř Vladimír Pavlica. Lící strana.

Sbírka: Česká národní banka. Zvětšeno 2:1.

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

73 • 2018 • 3-4

Vedoucí redaktor / Chief Editor: Luboš POLANSKÝ.

Redakce / Editors: Michal MAŠEK, Luboš POLANSKÝ, Jiří SLÁMA

Redakční rada / Editorial Advisory Board: Marek CAJTHAML, Petr HAIMANN,

Dagmar KAŠPAROVÁ, Jiří MILITKÝ, Věra NĚMEČKOVÁ, Vlastimil NOVÁK,

Borys PASZKIEWICZ, Zdeněk PETRÁŇ, Eduard ŠIMEK, Jan VIDEMAN, Petr VOREL.

Jazyková redakce / Language Editor: Roman LANG.

Kontakt / Contact Address: lubos_polansky@nm.cz • 224 497 283.

Anglická abstrakta a resumé překládá / English abstracts and summaries translated by Gabriela & Vlastimil NOVÁK.

NÁRODNÍ MUZEUM

Vydává: Národní muzeum ve spolupráci s Českou numismatickou společností.

Technická příprava a grafická úprava: Quattro-Production s. r. o.

Tisk: Kleinwächter Holding, s. r. o.

Přímý prodej zajišťuje stánek v Nové budově Národního muzea. Distribuci povinných výtisků, výtisků pro předplatitele a distribuci volných výtisků zajišťuje Obchodní oddělení,

Národní muzeum, Vínohradská 1, 110 00 Praha 1, telefon 224 497 159, fax 222 246 047

(ze zahraničí: telefon +420 224 497 159, fax +420 222 246 047), e-mail: publikace@nm.cz.

Zde se přijímají i objednávky předplatného, z ČR i ze zahraničí a poskytují informace o cenách předplatného. Členům České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost,

Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10 - Vršovice, telefon 271 730 775.

Vychází dvakrát ročně jako dvojčíslo.

Redakční uzávěrky jsou 1. dubna a 1. září.

Pokyny pro autory najdete na www.nm.cz/publikace.

© Národní muzeum, Václavské náměstí 1700/68, 110 00 Praha 1 - Nové Město.
ISSN 0029-6074 (print), 2533-5650 (online), MK ČR E 568. Praha 2019.

● □ 5: Příběhy z muzejních sbírek. Výstava k 140. výročí založení Českého muzea stříbra, garant výstavy: Josef KREMLA, autoři textů: Josef Kremla – Jana Králová, 9. května až 30. září 2017 Kutná Hora – Hrádek.

a) poklad Kácov 1951 (HN 9); **b)** poklad Kutná Hora – Mišpulky 1934 (HN 2).
Čísla v závorce odpovídají katalogu.

Vyobrazení k článku Josef KREMLA, *Depoty uložené v kutnohorském muzeu*, s. 146–155.

O b s a h

● □ Zdeněk PETRÁŇ <i>Michal Mašek padesátníkem!</i>	103
● □ Luboš POLANSKÝ <i>Bibliografie prací Michala Maška za léta 2002–2018</i>	104
● □ Zdeněk PETRÁŇ <i>Antoninus Pius – císař reprezentující „zlatý věk“ římského impéria</i> <i>Petráň, Antoninus Pius – Emperor representing the 'Golden Age' of the Roman Empire</i>	112
● □ Július FRÖHLICH <i>Tri neznáme typy keltských mincí zo stredných Čiech</i> <i>Three unknown types of the Celtic coins from central Bohemia</i>	116
● □ Jiří MILITKÝ <i>Neznámý keltský ¼statér – typ hlava Athény / čtyřnohé zvíře</i> <i>Unknown Celtic ¼-stater of the Athena head / four-legged animal type</i>	123
● □ Lenka VACINOVÁ <i>Vzácná varianta republikánského denáru typu RRC 222/1</i> <i>A rare variety of the Roman Republican denarius of the RRC 222/1 type</i>	130
● □ Jan BOUBLÍK <i>Výrobní defekty na pražském groši Václava IV.</i> <i>Defects in production of one Prague grossus struck under Wenceslas IV.</i>	139
● □ Josef KREMLA <i>Depoty uložené v kutnohorském muzeu</i> <i>Coin hoards preserved in the Kutná Hora (Kuttenberg) museum</i>	146
● □ Lukáš RICHTERA – Matěj BŘEZINA <i>Okrojené falsum pražského groše Ferdinanda I. a problematika okrajování pražských grošů</i> <i>Clipped forgery of the Prague grossus of Ferdinand I and problems with clipping of the Prague grossi</i>	156
● □ Eduard ŠIMEK <i>K počátkům kutnohorské ražby tolarů Maxmiliána II. v roce 1573</i> <i>Notes to the beginning of the thaler production under Maximilian II in Kuttenberg in 1573</i>	174
● □ Pavel VOJTÍŠEK <i>Zajímavý vratislavský tříkrejcar Ferdinanda II.</i> <i>An interesting three-kreuzer piece struck under Ferdinand II in Breslau</i>	180
● □ Daniel KOVÁŘ <i>Pamětní medaile v základním kameni kostela sv. Anny v Českých Budějovicích</i> <i>A commemorative medal reminding setting of the foundation stone of the St. Ann Church in České Budějovice</i>	184
● □ Šárka VICHEROVÁ <i>Pamětní mince vydané v roce 2018</i> <i>Commemorative coins produced in 2018</i>	189
● □ konference <i>Archeologie a veřejnost 10/2018. Neprofesionálové v archeologii.</i> <i>Modely interakce archeologie a uživatelů detektorů kovů (Miroslav DAŇHEL)</i>	198